

Apáczai Csere János

(1625–1659)

kálvinista teológus,
a magyar tudományos irodalom megteremtője

„A legillendőbb és gyönyörűségesebb tudományokat megmutatta, a tudományt és könyvek olvasását úgy megszerettette vélem, hogy azt senki és semmi ki nem űzhette az elmémből. Apáczeit mint atyámat úgy tartottam, szerettem, becsültem, s emlékezetét ma is becsülöm.” (Bethlen Miklós)

„Ha ez az ember tovább élhetett volna, úgy lehet ítélni, hogy a tudományok is jobb lábra állottak volna; mivel néki a tanításban nagy földön mása nem volt, kivált, ha az Ország csendességben maradhatott volna.” (Bod Péter)

Fáradj, míg ez mulandó életben vagy, holtod után bizony eleget nyugodhatsz.

Ahol a külső cselekedetek belső jóindulat nélkül vannak, képmutatás vagyon ott, és a jó magaviselésnek csak árnyékja.

Tégy oly célt fel, amelyre soha senki nem ért. Mert szép dolog a középszerű tudós emberekkel elérkezni, de szebb még a legtudósokkal egyarányú messze hagyíttani, a legszebb pedig mindeneket felülhaladni, és a nagy hegynék oly részében állani, ahová soha senki maga erejétől nem hághatott, s talám soha nem is hág.

A bölcs lelki nagyság a tettekre alapozza az igazi dicsőséget, nem az ingatag hírnévre: inkább akar fejedelem lenni, mint annak látszani.

Annak pedig, hogy szilárd műveltséghez jussunk, nincs hasznosabb módja, nincs előnyösebb útja, mint az, hogy min-

den dologról rövid vázlatot állítsunk össze, és minden tudomány rövid összefoglalását emlékezetünkbe vessük.

Legyen kő táblád vagy jegyzőkönyved, melyet éjjel-nappal veled hordozz, melyre, ha mi olyas dolog eszedbe jut éjszaka, jegyezd le, és reggel ágyadból felkelvén, írd jobban le, hasonlóképpen, ha erdőn, mezőn jársz is.

Egészségedre mindazáltal gondot viselj, mert anélkül dolgozban el nem járhatasz. Állj inkább, mint ülj; fuss, mint menj; soha tudományi fegyveredet kezedből le ne tedd. Az munka közt virágzik a virtus.

Nem is lehet derekas dolog, úgy tetszik, az, melyhez fáradtság nélkül juthatsz. Qui cupit, capit omnia. [Aki törekszik, mindent elér.]

A lelkipásztoroknak penig tiszték ez: Hogy az alkalmazhatósághoz szabván magokat, bizonyos tanúbizonyságot vegyenek fel a szentírásból, és abból tanúságot hozván ki, s azt megmagyarázván s próbálván, hasznait mutogassák meg, és végtére szabják az ő hallgatójokra, hogy hathatósan, őket bánatjukban vigasztalván, jó cselekedetekre felindítván gonosz életeknek jobbítására intsek.

És honnan vannak egyházunkban annyian a kereszténység alapelemeit sem ismerő, lelkipásztori álarcot magukra öltött papok, lomha hájtömegek, papi állásokkal üzérkedő farkasok, bérencek?

Gyalázaton és szégyenen keresztül az erényre kell törekedni.

A Szentlélek végtelen sok okfejtése közül kimutathatja-e akár egyetlennek is az érvényességét az, aki nem ért jól a logikához?

No tehát, ha mellyedben vagyon még elevenség, ha szívedben a virtusnak csak egy szikrája maradt, távul, távul légyenek minden lágy, könnyű, kényes dolgok, keményeket, keményeket

keress, tűzön, vízen, kősziklákon, havasokon járj, kelj. Scyllá-
kot, Syrteket, Charybdeket kergess. Valahol ez földön nehéz
dolgot hallasz, ott teremj. Ez indulatodnak sarkából csak az
halál vessen ki.

Keresve keresd az alkalmat, hogy vagy magad tanulhass,
vagy másokat taníthass!

Azok közül, akik tanulmányaikban elő tudják segíteni a ma-
gyar ifjúságot, én a legkisebb, de azok közül, akik elő akarják
segíteni, a legnagyobb vagyok.

De boldog Isten! Milyen csodálatos dolog az az írás és az írás
olvasása! Milyen csodálatos, hogy ezeknek a vonalacskáknak
különböző alakjai majd a gyönyörnek, majd a fájdalomnak,
majd a szeretetnek, majd a gyűlöletnek, majd a békének, majd
a háborúnak, majd a csendnek, majd a viharnek képzeteit és
fogalmait keltik fel lelkünkben.

Olyan időben születünk, mikor a legnagyobb tudatlanság-
gal szemben a bölcsesség és ennek tanítói egy batkára sem be-
csültetnek. De azon kétségbe kell-e esnünk? El kell-e hagynunk
az iskolát? Számba sem kell venni a jövőndőt? Nem.

Az a nép, mely mindent idegen nyelvekből kölcsönöz, na-
gyon szerencsétlen, és az összes népek között legméltóbb a
szánalomra.

Ugyan hány olyan iskolamester akad, aki azért szentelte
munkáját ennek a hivatásnak, mert isteni sugallat alapján isko-
lai, nem pedig egyházi szolgálatra érzett hajlamot? Nem inkább
véletlenségből vagy bizonyos feljebbvalóknak gyakran oktalan
rendelkezésére sodródnak ide a legtöbben, hogy egy ideig itt
védelmezzék nyomorúságos életüket a nyomasztó szegénység-
gel szemben?

Az ilyen tanítók mégis nagyon szívükre veszik a méltatlan
sérelemet, és türelmetlen lélekkel viselve mélyen lenézett hely-